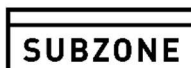

Helsinki, Vanhakaupunki

Vanhankaupunginkosken suvannon vedenalaisarkeologinen inventointi

PÄIVÄMÄÄRÄ 30.05.-23.06.2020
VERSIO 1.2
KUVAUS Inventointiraportti

LAATIJA SubZone Oy:
Eeva Vakkari
Immi Wallin
YRITYKSEN EDUSTAJA Immi Wallin
TILAAJA WSP Finland Oy
TILAAJAN EDUSTAJA Simo Tammela
Vesistö- ja hulevesiasiantuntija

Tiivistelmä

SubZone Oy suoritti Helsingin Vanhankaupunginkosken suvannon arkeologisen vedenalaisinventoinnin WSP Finland Oy:n tilauksesta. Suvannon alue on Vanhankaupunginkosken vedenalaisarkeologisesti potentiaalisinta osaa. Ranta-alueet inventoitiin jalkaisin ja vesialue viistokaikuluodattiin poislukien kapea, matala kaistale Verkatehtaanpuiston rannassa ja koskenhaarojen alapuoliset osat, joissa vesimassan sisältämä ilmamäärä on liian suuri luotettavaan havainnointiin. Inventoinnissa löydettiin 14 kohdetta, joista kuusi on rantakohteita ja kahdeksan viistokaikuluotausanomaliaita.

Rantakohteista yksi (kohde 2) saattaa liittyä vedenalaiseen, sedimenttiin hautautuneeseen rakenteeseen, jollaisena kyseessä olisi mahdollinen muinaisjäänös. Tulkinta edellyttäisi kohteen esiin kaivamista. Jos paikalle kohdistuu pohjaa muokkaavia toimia, saattaa pienimuotoinen kaivaus olla tarpeen. Loput rantakohteet ovat muita kulttuuriperintökohteita tai muita kohteita, eivätkä ne edellytä jatkotoimia.

Yksi viistokaikuluotauksessa löytynyt hylky (kohde 7) on muinaismuistolain suojaama vedenalainen muinaisjäänös. Toinen hylky (kohde 14) on mahdollinen muinaisjäänös. Jos hankkeet uhkaavat hylkyjä, niiden tarkastus, ajoittaminen ja dokumentointi saattavat olla tarpeen, mikäli Museovirasto niin edellyttää. Muut kaksi hylkyä (kohteet 8 ja 9) ovat muita kulttuuriperintökohteita ja loput neljä viistokaikuluotausanomaliaa (kohteet 10-13) muita kohteita, eivätkä ne ole suojeltuja.

Sisältö

Tiivistelmä.....	2
Arkisto- ja rekisteritiedot.....	4
Sijaintikartat	5
Kartta 1. Havaitut kohteet.....	5
Kartta 2. Inventointialue.....	6
1 Johdanto	7
2 Tutkimusalue	8
2.1 Sijainti ja ympäristö	8
2.2 Tunnetut muinaisjäännökset ja muut kulttuuriperintökohteet.....	10
2.3 Suvannon vedenalaisarkeologinen potentiaali	10
3 Kenttätyömenetelmät ja kenttätyön kulku	11
4 Tulokset	12
4.1 Rantainventointi	12
4.2 Viistokaikuluotaus	21
Lähteet.....	31
Liite 1. Kohdeluettelo	33

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta:	Helsinki
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen vedenalaisinventointi
Tutkimuksen syy:	Maa- ja vesialueen käyttö, vesirakennushanke, Vanhankaupunginkosken itähaaran ja suvannon kunnostushanke
Peruskartta:	L4133 Helsinki (2011)
Merikartta:	Satamakartta 191 Helsinki (2017)
Tutkimuslaitos:	SubZone Oy
Vastaava tutkija:	FM Eeva Vakkari
Kenttätyöaika:	30.5.-15.6.2020
Tutkimusalueen sijainti:	N / Lat 6677050,474 E / Lon 388183,139 ETRS-TM35FIN N / Lat 60° 12,892' E / Lon 24° 59,000' WGS84 inventoidun alueen keskipiste
Tutkitun alueen laajuus:	3,6 ha, josta 3,3 ha viistokaikuluodattua
Tutkimuksen tilaaja:	WSP Finland Oy
Aikaisemmat tutkimukset:	Suvannon alueella ei ole tehty aiempia vedenalaisten muinaisjäännösten tutkimuksia; lähimpänä Vakkari, Eeva & Wallin, Immi 2017: Helsingin Vanhankaupunginkosken itähaaran arkeologinen vedenalaisinventointi, SubZone Oy. Useita maakohteiden arkeologisia tutkimuksia (ks. Vakkari & Wallin 2017:7)
Alkuperäinen raportti:	WSP Finland Oy
Kopio raportista:	Museovirasto

Sijaintikartat

Kartta 1. Havaitut kohteet

Kartta 1. Vanhankaupunginkosken suvannon inventoinnissa havaitut kohteet. Rantakohteet 1-6, viistokaikuluotausanomaliat 7-14. Kiinteät muinaisjäännökset on merkitty punaisella, mahdolliset muinaisjäännökset keltaisella, muut kulttuuriperintökohteet sinisellä ja muut kohteet valkoisella.

Kartta 2. Inventointialue

Kartta 2. Viistokaikuluotausalue kattaa 3,3 ha suvannosta. Verkatehtaanpuiston rantaan jää kapea katvealue, jossa vesi on niin matalaa, ettei viistokaikuluotaus ole mahdollista. Kosken itähaaran suulla on toinen katvealue, jossa vesimassan sisältämä ilmamäärä estää luotettavan viistokaikuluotauksen. Rantainventointi käsittää suvannon rantaviivan noin 1 km matkalta Tekniikan museon kevyenliikenteensillalta Pornaistenniemen rantaa pitkin Matinkaaren sillalle, Verkatehtaanpuiston puoleisen rannan Voimalaitosmuseon tasalle ja Kuninkaankartanonsaaren eteläreunan padolta Tekniikan museon kevyenliikenteensillalle. Yhteensä inventointialueen laajuus on 3,6 ha.

1 Johdanto

SubZone Oy suoritti Helsingin Vanhankaupunginkosken suvannon arkeologisen vedenalaisinventoinnin WSP Finland Oy:n tilauksesta. Inventoinnissa selvitettiin, onko suvannossa vedenalaisia muinaisjäännöksiä, jotka vaikuttaisivat vesirakennussuunnitelmiin. Vesialue viistokaikuluodattiin ja ranta-alueet tarkastettiin jalkaisin. Inventointi ei kata koskenhaarojen alapuolisia osia, missä vesimassa sisältää niin runsaasti ilmaa, ettei viistokaikuluotaus anna luotettavaa tulosta. Myöskään ROV-kuvaus tai muu visuaalinen menetelmä ei hankalien virtaus- ja näkyvyysolosuhteiden takia tule kyseeseen koskenhaarojen suulla. Inventoinnin kenttätyöt tehtiin 30.5., 13.6. ja 15.6.2020. Vastaavana tutkijana toimi arkeologi, FM Eeva Vakkari.

Vanhankaupunginkosken molemmat haarat ja suvannon rannat suurilta osin ovat kokeneet runsaasti muokkauksia, mutta suvantoa ja rantojen paremmin säästyneitä kohtia voidaan pitää korkean vedenalaisalasarkeologisen potentiaalin alueina. Alueen keskiaikaa luonnehtivat lohenkalastus, vesiliikenne Vantaanjokea pitkin sisämaahan ja rannikon talonpoikaispurjehdus. Uudella ajalla Helsingin kaupungin ja Kuninkaankartanon perustaminen vilkastuttivat vesiliikennettä ja toivat tiivistyneen asutuksen lisäksi rannoille teollisuustoimintaa, mm. myllyjä, sahoja ja laivaveistämön. 1600-1800-luvuilla teollisuustoiminta säilyi ja monipuolistui kaupungin Vironniemelle siirron jälkeenkin. 1800-luvun loppua ja 1900-luvun alkua hallitsivat tukinuitto, sekä vesi- ja voimalaitoksien toiminta. Todennäköisimpiä suvannon vedenalaisia muinaisjäännöksiä ovat kalastuslaitteet, talonpoikais- ja kauppurjehdukseen liittyvät rakenteet ja hylyt, sekä teollisuushistorialliset rakenteet.

Inventoinnissa havaittiin 14 kohdetta (liite 1; kartta 1 s. 5), joista kuusi on rantakohteita (kohteet 1-6) ja kahdeksan viistokaikuluotausanomaliaita (kohteet 7-14). Kohde 2 saattaa olla osa vedenalaista hautautunutta rakennetta, joten kyseessä on mahdollinen muinaisjäännös. Kohteen 2 esiin kaivaminen tulkinnan varmistamiseksi voi olla tarpeen, mikäli lähistölle kohdistuu pohjaa muokkaavia toimia. Kohteet 1, 3, 5 ja 6 ovat muita kulttuuriperintökohteita ja kohde 4 muu kohde. Ne kertovat osaltaan Vanhankaupunginkosken tukinuitosta, voimalaitoksen ja vesilaitoksen toiminnasta, sekä myöhemmästä virkistyskäytöstä, mutta eivät ole suojeltuja. Löytyneistä hylkyistä yksi (kohde 7) on muinaismuistolain (295/1963) suojaama vedenalainen muinaisjäännös ja toinen (kohde 14) mahdollinen muinaisjäännös. Jos vesirakennushankkeet uhkaavat kyseisiä hylkyjä, niiden tarkastus, ajoittaminen ja dokumentointi saattavat olla aiheellisia ennen töiden aloittamista, mikäli Museovirasto niin edellyttää. Toiset kaksi hylkyä (kohteet 8 ja 9) ovat muita kulttuuriperintökohteita ja loput neljä viistokaikuluotausanomaliaa (kohteet 10-13) muita kohteita, eivätkä ne ole suojeltuja.

Inventoinnin perusteella suvannon vesirakennushankkeissa erityisesti huomioitavia alueita ovat Pornaistenniemen kärki ja suvannon keskiosa. Lisäksi on muistettava, ettei viistokaikuluotaus tavoita sedimentin sisään hautautuneita kohteita. Jos suvannon alueella suoritetaan ruoppauksia, etenkin inventoinnin katvealueilla, saattaa arkeologinen valvonta olla tarpeen. Vedenalaisten muinaisjäännösten säilyvyyden kannalta olisi parasta, jos rakennushankkeet voitaisiin viedä läpi joko kajoamatta sedimenttiin lainkaan tai käyttäen vain pistemäisiä painoja ja ankkurointeja riittävän suojaetäisyyden päässä kohteista 2, 7 ja 14. Museovirasto määrittää tarvittavat jatkotutkimukset riippuen hankkeiden muodostamasta riskistä.

Helsingissä 24.6.2020

Eeva Vakkari, FM arkeologi

2 Tutkimusalue

2.1 Sijainti ja ympäristö

Vantaanjoki purkautuu Vanhankaupunginkosken suvantoon sen pohjoisreunassa, Kuninkaankartanonsaaren kahta puolta. Kosken länsihaara on padottu. Itähaara virtaa vapaana. Suvannon itäpuolella sijaitsee Pornaistenniemi ja länsipuolella Annala. Pornaistenniemen yhdistää Annalan rannan Verkatehtaanpuistoon Matinkaaren silta, joka rajaa suvannon eteläreunan. (ks. kuvat 1 ja 2.) Suvanto avautuu Matinkaaren sillan kapeikon jälkeen Vanhankaupunginlahdelle. Noin 250 m x 200 m laajuinen suvanto on virtausolosuhteita lukuun ottamatta suojainen. Vedenalaisten kohteiden säilyvyysolosuhteita heikentävät Vantaanjoen suuret virtaamavaihtelut ja virtauksen mukana tapahtuva jäidenlähtö kovien talvien päätteeksi (ks. esim. Haapanen 2015; WSP 2016).

Kuva 1. Suvannon itäosa kuvattuna Tekniikan museon kevyenliikenteensillalta Pornaistenniemeä kohti. Kohde 1 sijaitsee etuasemalla rantapuiden taakse jäävässä kalliossa. Etualalla oikealla Kuninkaankartanonsaaren kaakkoiskärki ja takaoikealla Matinkaaren sillan länsipää Verkatehtaanpuiston rannassa. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 2. Suvannon länsiosa kuvattuna Matinkaaren sillalta pohjoiseen, kohti kosken länsihaaran patoa. Vasemmalla Verkatehtaanpuiston ranta, jossa etualalla luonnonkalliota ja taaempänä muurilla tuettua täyttömaata. Kohteet 3 ja 4 sijaitsevat etuvasemmalla kallioniemekkeessä. Padon oikealla puolella Kuninkaankartanonsaaren rantaa, joka on tuettu harkk kivimuurilla. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Inventointialue kattaa suvannon Matinkaaren sillalta Kuninkaankartanonsaaren kärjen tasalle ja länsihaaran alaosaan (ks. kartta 2, s. 6). Itähaaran suulla vesimassa sisältää niin paljon ilmakuplia, ettei vedenalainen inventointi kaukokartoitusmenetelmin ole mahdollista. Viistokaikuluodatun alueen laajuus on 3,3 ha. Viistokaikuluodatulla alueella suvannon syvyys vaihtelee välillä 0,2 - 7,2 m. Pohjanlaatu vaihtelee kalliosta, moreenista ja karkeasta sorasta pehmeään liejuun.

Rantainventointi kattaa suvannon rannat noin 1 km matkalta Tekniikan museon kevyenliikenteensillalta Pornaistenniemen rantaa pitkin Matinkaaren sillalle, Verkatehtaanpuiston puoleisen rannan Voimalaitosmuseon tasalle ja Kuninkaankartanonsaaren eteläreunan padolta kevyenliikenteensillalle. Suvannon rannat ovat suurelta osin täyttömaata vaihdellen moreenista hiekkaan, silttiin ja saveen (Helsingin kaupunki, Kaupunkimittausspalvelut: karttapalvelu, maaperäkartta 29.5.2020). Rantamuurit tukevat täyttömaata suuressa osassa suvantoa. Kalliota on laikuittain näkyvissä koskenhaarojen suulla ja Matinkaaren sillan tuntumassa.

Suvannon pohjoisreuna kuuluu Vantaanjokisuun vesi- ja viemärlaitokset RKY-alueeseen (valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö), sekä maakunnallisesti arvokkaiiin Käpylä-Koskelan

asuntoalueeseen ja Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen (Museovirasto, RKY 2009; Uudenmaan liitto 2016).

2.2 Tunnetut muinaisjäänökset ja muut kulttuuriperintökohteet

SubZone Oy suoritti Vanhankaupunginkosken itähaaran arkeologisen vedenalaisinventoinnin vuonna 2017 (Vakkari & Wallin 2017), jossa havaittiin viistokaikuluotauksessa kosken yläpuolella kaksi anomaliaa, jotka ovat mahdollisia vedenalaisia muinaisjäänöksiä. Nämä saattavat liittyä itähaaran vuoden 1876 patoon tai vesilaitoksen vedenottorakenteisiin. Vanhankaupunginkosken suvannon alueella ei ole aiemmin tehty arkeologista vedenalaisinventointia. Suvannosta ei tunneta entuudestaan vedenalaisia kohteita. Lähin ennestään tunnettu vedenalainen muinaisjäänös on Vanhankaupunginselän hylky (muinaisjäänöstunnus 1000027126), joka on tarkemmin ajoittamaton historiallinen kohde. Lähin vedenalainen muu kulttuuriperintökohde, Kokkoluoto (1000030620) -hylky Lammassaaren länsipuolella on ajoitettu ilmakuviin perusteella vuosien 1969-1976 välille. (Museovirasto, muinaisjäänösrekisteri 29.5.2020.)

Tutkimusalueen tuntumassa sijaitsee lukuisia historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäänöksiä. Suvannon länsirannalla sijaitti Forsbyn (1000001691) keskiaikainen kylä, jonka paikalle Helsinki perustettiin vuonna 1550 (Vanhakaupunki 91500002). Hieman kauempana idässä sijaitti Östervikbyn kylä (Östervikby 1000001690, Östervikby 2 1000006100, Östervikby Hakala 1000017302, Östervikby Hästhaga udds torp 1000006566). Inventointialueen pohjoispuolella sijaitsee lukuisia ensimmäisen maailmansodan varustuksia (Koskelan tykkipatteri 1000007838, tukikohdat 1914:51 1000030790, 1914:52 1000030791, 1914:53-53a 8 1000030822, 1914:53b 1000030792, 1914:54 1000030823, 1914:55-55a 1000030824, 1914:56 1000030793, 1914:56a 1000030794 ja 1914:59 1000030751, yhdystie 1914:tie 0/1-5 1000030796, sekä Viikinmäen luolat G 11-14 1000013929, G 15-18 1000013930, G 19-20 1000013932). (Museovirasto, muinaisjäänösrekisteri 29.5.2020.)

1910-luvulta alkaen Vanhankaupungin ja Kuninkaankartanonsaaren maa-alueilla on tehty runsaasti arkeologisia tutkimuksia. Vuosien 1913-2016 tutkimukset on esitelty Vanhankaupunginkosken itähaaran inventointiraportissa (ks. Vakkari & Wallin 2017: 7). Helsingin kaupunginmuseon kunnallisteknisten töiden yhteydessä suorittamat arkeologiset valvonnat ja tarkastukset jatkuivat vuonna 2018 (Heikkinen & Hämäläinen 2019; Museovirasto, hankerekisteri 29.5.2020).

2.3 Suvannon vedenalaisarkeologinen potentiaali

Alueen kirjallisista lähteistä tunnettu historia ulottuu keskiajalle, jolloin Vantaanjoki oli merkittävä lohijoki ja tärkeä vesireitti sisämaahan. Merelle suuntautunut talonpoikaispurjehdus oli vilkasta etenkin keskiajan lopussa ja uuden ajan alussa. Vuodesta 1550 suvannon historiaa on määrittänyt Helsingin kaupunki, joka perustettiin Annalan puolelle keskiaikaisen Koskelan kylän maille, ja kaupungin suojaksi kosken saarelle rakennettu kuninkaankartano oheistoimintoineen. Kaupungin Vironniemelle siirron jälkeen, 1700-1800-luvuilla, suvannon ja kosken rannoilla oli vilkasta teollisuustoimintaa. 1870-luvulla perustettiin vesilaitos Kuninkaankartanonsaarelle ja kosken haarat padottiin. Kasvava tukinuitto luonnehti 1800-1900-lukujen taitetta. (Vanhankaupungin historiasta ks. esim. Hornborg ym. 1950; Kerkkonen 1965; Heikkinen 1989; Kallio ym. 1994; Salminen 2011; Aalto 2012.)

Vanhankaupungin varhaisin kartta ajoittuu kaupungin siirron aikaan 1640-luvulle. Siinä suvannon länsirannalle, nykyisen Verkatehtaanpuiston rantaan, on merkitty kaupunkikortteleita. (Heikkinen 1989: 42-

44, kartta 4a.) Vuoden 1738 kartassa suvannon länsirannalle on merkitty enää tie ja krouvi, sekä kosken itähaaran suulle saha (Heikkinen 1989: kartta 4d). Kaupunkiaikaisen laivaveistämön sijainnista ei ole täyttä varmuutta. Sen on oletettu sijainneen kosken länsihaaran suun alapuolella, mutta oletukselle ei ole perusteita (Heikkinen 1989:62; Heikkinen 1994: 149). Toinen mahdollinen laivaveistämön sijaintipaikka on Pornaistenniemi, jota käytettiin veneiden rantautumispaikkana 1800-luvulle asti (Heikkinen 1994: 149). Vuosiin 1646-1648 ajoittuvassa kartassa näkyy Pornaistenniemeen johtava laivaväylä (Heikkinen 1989: kartta 4c). Varsinainen kaupungin satama sijaitsi Kaupunginpuron eteläpuolella (Heikkinen 1994: 147).

Vanhankaupunginkosken alueen historiaa on käyty tarkemmin läpi Vakkarin ja Wallinin (2017) inventointiraportissa *Helsingin Vanhankaupunginkosken itähaaran arkeologinen vedenalaisinventointi*. Vedenalaisarkeologisen potentiaalin kannalta voidaan todeta yhteenvetona, että suvannossa on voinut säilyä useita eri muinaisjäännöstyyppisiä, kuten kalastuslaitteita, myöhempään tukinuitto- ja teollisuustoimintaan liittyviä rakenteita, sekä talonpoikaipurjehdukseen ja satamatoimintaan liittyviä rakenteita ja hylkyjä, vaikka varsinainen kaupungin satama sijaitsikin etelämpänä.

3 Kenttätymenetelmät ja kenttätymön kulku

SubZone Oy suoritti inventoinnin WSP Finland Oy:n toimeksiannosta. Vesialueella käytettiin viistokaikuluotausta ja rannat inventoitiin jalkaisin. Vastaava tutkija oli arkeologi, FM Eeva Vakkari. Immi Wallin toimi viistokaikuluotainoperaattorina. Vakkari ja Wallin analysoivat viistokaikuluotausaineiston. Vakkari suoritti rantainventoinnin 30.5.2020 ja Wallin viistokaikuluotauksen 13. ja 15.6.2020. Rantainventoinnin aikaan Vantaanjoen vedenkorkeus oli Vanhankaupunginkosken havaintoasemalla 6,1 m ja virtaama 6,8 m³/s (Vesi.fi -palvelu, paikallisvesitilanne 30.5.2020) ja meriveden korkeus +/-0 cm (Ilmatieteenlaitos, rannikkohavainnot 30.5.2020). Viistokaikuluotauksen aikaan Vantaanjoen vedenkorkeus oli 6,1 m ja 6,05 m, virtaama 6,5 m³/s ja 5,1 m³/s (Vesi.fi -palvelu, paikallisvesitilanne 13. ja 15.6.2020) ja meriveden korkeus -15 cm ja -20 cm (Ilmatieteenlaitos, rannikkohavainnot 13. ja 15.6.2020).

Inventointialueen rannat tarkastettiin sen selvittämiseksi, onko rannoilla havaittavissa viitteitä vedenalaisista kohteista. Rantainventoinnin aikana havainnointiolosuhteet olivat kohtalaiset huolimatta jo reheväksi kasvaneesta kasvillisuudesta. Rantavedessä pystynäkyvyys oli 10-15 cm. Rantakohteet paikannettiin GPS:llä ja dokumentoitiin valokuvaamalla.

Viistokaikuluotaus onnistui lähes koko suvannon alueella, Matinkaaren sillalta Kuninkaankartanonsaaren eteläkärjen tasalle ja kosken länsihaaran alaosaan käsittäen 3,3 ha (ks. kartta 2, s. 6). Käytetty viistokaikuluotain oli Humminbird Helix MSI G3N. Käytetyt taajuudet olivat 780 kHz ja 1200 kHz ja kaistanleveydet 10-40 m. Viistokaikuluotaus tehtiin suvannossa kahdeksasta eri suunnasta siten, että kaistat peittävät toisensa vähintään 150 %. Viistokaikuluotausdata käsiteltiin Reefmaster 2.0 -ohjelmalla. Luotauksen peittävyys ja kuvanlaatu ovat hyvät ja havainnoja voidaan pitää luotettavina. Molempien koskenhaarojen alapuolella vesimassa sisältää runsaasti ilmaa, eikä viistokaikuluotaus onnistu näillä alueilla luotettavasti.

Näkyvyys on suvannossa erittäin heikko ja vaihtelee suuresti Vantaanjoen virtaaman mukaan, mikä tekee visuaalisten menetelmien käytöstä työlästä ja haastavaa. Vaakanäkyvyys on arviolta 0-10 cm riippuen virtaamasta. Virtaamaminimin aikaan ROV-kuvaus saattaisi onnistua. Huonon näkyvyyden takia kuvaaminen itsessään voi muodostaa riskin kohteelle, jossa on hauraita osia. Visuaaliset tarkastukset on

järkevintä kohdentaa niille kohteille, joihin vesirakennushanke tulee vaikuttamaan. Tämä tarkentuu suunnittelun edetessä.

4 Tulokset

4.1 Rantainventointi

Rantainventoinnissa löydettiin kuusi kohdetta (kohteet 1-6). Kohde 2 saattaa viitata sedimenttiin hautautuneeseen vedenalaiseen rakenteeseen, jollaisena kyseessä olisi mahdollinen muinaisjäännös. Kohteet 1, 3, 5, 6 ovat muita kulttuuriperintökohteita. Kohde 1 liittyy todennäköisesti kosken itähaaran tukinuittoon ja kohde 3 Verkatehtaanpuiston rannassa olleisiin laitureihin ja/tai tukinuittoon. Kohde 5 on melko resentti ja liittyy mahdollisesti voimalaitokseen tai tukinuittoon. Kohde 6 muistuttaa huomattavasti itähaarassa olevaa tukinuitossa käytettyä työtason betoniperustusta (ks. Vakkari & Wallin 2017: 14-15), mutta saattaa liittyä myös vedenottamon tai voimalaitoksen toimintaan. Kohde 4 on moderni veneen kiinnityslenkki ja se luokitellaan muuksi kohteeksi. Paikalla Verkatehtaanpuiston rannassa oli vielä vuonna 2019 laituri. Nyt toisena kiinnityspisteenä on poiju.

Kohde 1: rautainen kiinnityslenkki ja pultti

Sijainti: N60° 12,933' E24° 59,117' (WGS84)
Koordinaattiselite: rautalenkki; pultti noin 5 m lenkistä ylävirtaan

Kosken itähaaran suulla, itärannan kalliossa on halkaisijaltaan 18 cm rautainen kiinnityslenkki (kuva 3) ja kookas rautapultti (kuva 4). Lenkki ja pultti liittyvät todennäköisesti tukinuitto toimintaan, joka jatkui itähaarassa mahdollisesti aina vuoteen 1962 asti (Vakkari & Wallin 2017: 10-11). Vuoden 1950 Helsingin ortoilmakuvan perusteella kyseisessä kohdassa rantakalliossa on todennäköisesti sijainnut uitettavia tukkeja ohjanneiden puomien kiinnityspisteitä (Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut: karttapalvelu, ilmakuva 1.6.2020). Historiallisen kartta-aineiston perusteella lähistöllä on sijainnut myös saha itähaaran suulla (ks. Heikkinen 1989: kartat 4d, e, f), mutta ainakin pultti on liian moderni liittyäkseen siihen. Kohde on muu kulttuuriperintökohde, eikä se ole suojeltu.

Kuva 3. Kohde 1: rautainen kiinnityslenkki kosken itähaaran suulla, itärannan kalliossa. Lenkki liittyy todennäköisesti tukinuittotoimintaan. Paikalla on vuoden 1950 ilmakuvan perusteella ollut todennäköisesti tukinuittopuomien kiinnityksiä. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 4. Kohde 1: rautainen kiinnityspulssi kalliossa kosken itähaaran suulla. Pulssi liittyyne läheisen rautalenkin tavoin uittotoiminnassa tarvittuihin puomien tai muiden ohjureiden kiinnityksiin. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kohde 2: sedimenttiin hautautunut pystypuu

Sijainti: N60° 12,835' E24° 59,070' (WGS84)
Koordinaattiselite: pystypuu

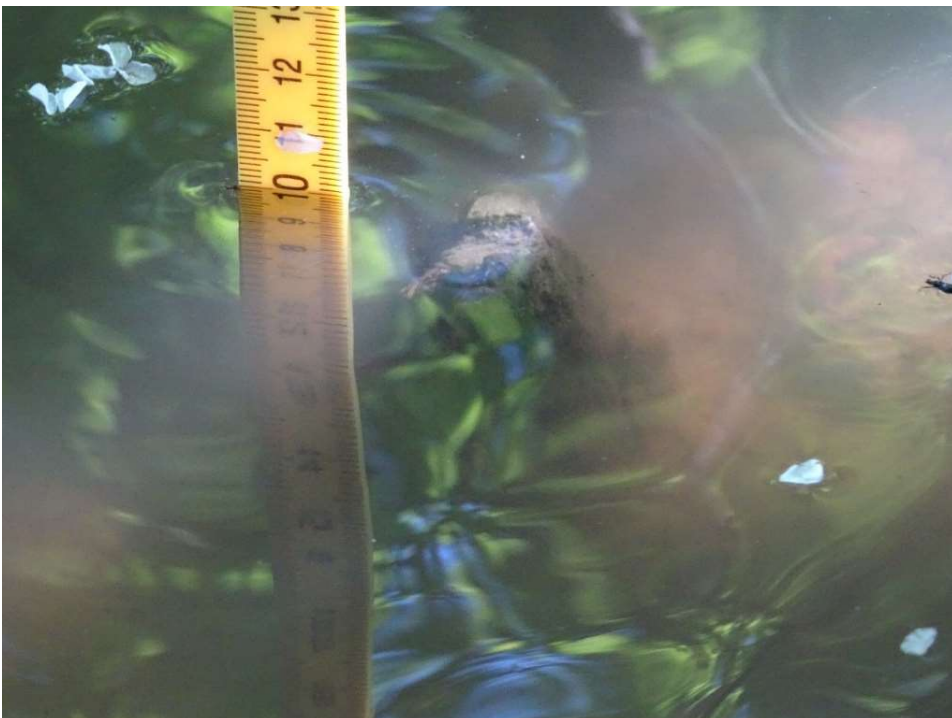
Pornaistenniemen kärjessä, Matinkaaren sillan pohjoispuolella, betonisesta veneenlaskuiskasta noin 10 m etelään on matalassa rantavedessä sedimenttiin hautautunut pystypuu (kuvat 5-6). Puun pinta on työstetty ja melko kulunut. Puu nousee 10 cm pohjasta ylöspäin ja jatkuu syvemmälle sedimenttiin ollen tiukasti paikoillaan. Näkyvissä olevan osan levein halkaisija on noin 8 cm, juuri pohjan yläpuolella.

Vuosien 1950-1964 ilmakuvissa (Helsingin kaupunki, Kaupunkimittausspalvelut: karttapalvelu, ilmakuvat 1.6.2020) näkyy rakennus pystypuun sijaintipaikasta hieman etelään. Vuosien 1950 ja 1956 ilmakuvissa tukkien ohjauspuomien kiinnitykset vaikuttavat olevan rakennuksen pohjoispuolella, pystypuun sijaintipaikan tuntumassa. Siten kohteen osalta kyseeseen saattaa tulla uittoon liittyvä rakenne, esim. työskentelytason perustus tai puomien kiinnityspiste, mutta rannan puut peittävät näkyvyyden kohteelle, eivätkä ilmakuvat anna varmuutta tulkinnasta. Vuoden 1970 valokuvassa (kuva 7) Pornaistenniemen kärjessä on pienveneiden rantautumispaikka, mutta mahdolliset rantarakenteet ponttoonilaiturin lisäksi eivät selviä kuvasta.

Paikka on säästynyt suuremmilta maatäytöiltä ja muilta rannanmuokkauksilta, mikä mahdollistaa vanhempienkin rakenteiden säilymisen. Myös sijainti on kiinnostava ajatellen Pornaistenniemen varhaisempaa käyttöä historiallisen laivaväylän päätepisteenä, rantautumispaikkana ja kaupunkiaikaisen laivaveistämön mahdollisena sijaintipaikkana (Heikkinen 1989: kartta 4c; Heikkinen 1994: 149). Tulkinnan varmistamiseksi pystypuu tulisi kaivaa esiin ja selvittää, onko kyseessä yksittäinen, irrallinen rakenneosa vai liittyykö se hautautuneeseen kiinteään rakenteeseen ja, jos, niin minkä aikaiseen ja tyyppiseen rakenteeseen. Mikäli pystypuu kuuluu hautautuneeseen rakenteeseen, kyseessä on mahdollisesti muinaismuistolain (295/1963) suojaama vedenalainen muinaisjäännös. Jos Pornaistenniemen rantaa tullaan muokkaamaan, saattaa koekaivaus olla tarpeen, mikäli Museovirasto sitä edellyttää.

Kuva 5. Kohde 2: pystypuu Pornaistenniemen rantavedessä. Taustalla Matinkaaren silta ja Verkatehtaanpuiston rannan silokalliokärki, jossa sijaitsevat kohteet 3 ja 4. Kohde 2 saattaa kuulua hautautuneeseen vedenalaiseen rakenteeseen, jollaisena kyseessä olisi mahdollinen muinaisjäännös. Tulkinnan varmistaminen edellyttäisi pystypuun esiin kaivamista. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 6. Kohde 2: pystypuu Pornaistenniemen rantavedessä. Pystypuu on tiukasti kiinni pohjassa, jonka yläpuolelle se nousee 10 cm. Pinta on työstettyä ja puu on suorasyistä. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 7. Kohteen 2 lähistöllä Pornaistenniemessä on ollut vuonna 1970 pienveneiden rantautumispaikka. Kuva: Eeva Rista 1970, Helsingin kaupunginmuseo, inventaarionumero ser072230, lisenssi CC 4.0.

Kohde 3: rautainen kiinnityslenkki ja kaksi pulttia

Sijainti: N60° 12,827' E24° 58,998' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti

Matinkaaren sillan tyvässä, Verkatehtaanpuiston rannan silokalliossa on toinen halkaisijaltaan 18 cm rautainen kiinnityslenkki (kuva 8) ja kaksi lyhyttä rautapulttia (kuva 9) muutaman metrin päässä toisistaan. Lenkki on samantyyppinen kuin kohteen 1 rautalenkki. Pultit ovat myös samantyyppisiä kuin kohteen 1 pultti, mutta lähes kallion tasoon leikattuja. Tällä perusteella myös kohde 3 saattaisi liittyä tukinuittoon, mutta ilmakuvissa ei näy puomien kiinnityksiä tai muita uittorakenteita. Sen sijaan paikassa näkyy vuosien 1964-1988 ilmakuvissa pienvenelaitureita ja niihin, sekä kalliorantaan kiinnitettyjä veneitä. (Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut: karttapalvelu, ilmakuvat 1.6.2020.) On mahdollista, että lenkki ja/tai pultit ovat alun perin liittyneet uittorakenteisiin, mutta tulleet uusiokäytetyiksi pienvenelaitureissa ja rantakiinnityksissä. Varsinkin pultit saattavat myös liittyä pelkästään myöhempään veneilyyn. Kohde on muu kulttuuriperintökohde.

Kuva 8. Kohde 3: rautainen kiinnityslenkki kalliossa Verkatehtaanpuiston rannassa. Lenkki voi liittyä joko 1800-luvun lopun – 1900-luvun alkupuoliskon tukinuittoon tai uiton loppumisen jälkeiseen veneilyyn. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 9. Kohde 3: kaksi rautapulttia Verkatehtaanpuiston rannan kalliossa. Pulttien väli on 120 cm. Pultit liittyvät läheisen rautalenkin tapaan joko 1960-luvun alkuun jatkuneeseen uittotoimintaan tai myöhempään pienvenelaitureihin. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kohde 4: moderni kiinnityslenkki

Sijainti: N60° 12,832' E24° 58,975' (WGS84)
Koordinaattiselite: kiinnityslenkki

Verkatehtaanpuiston rannan kalliossa on uudehko, suurimmalta halkaisijaltaan 12 cm oleva soikea kiinnityslenkki (kuva 10). Lenkki ja pultti, jolla se on kiinnitetty kallioon, ovat selvästi moderneja. Paikalla sijaitti laituri vielä vuonna 2019 (Helsingin kaupunki, Kaupunkimitta- ja palvelut: karttapalvelu, ilmakuva 1.6.2020) ja tänä vuonna venepaikan toisena kiinnityspisteenä on poiju. Kyseessä on muu kohde.

Kuva 10. Kohde 4: moderni kiinnityslenkki Verkatehtaanpuiston rannan kalliossa. Paikalla sijaitti laituri vielä vuonna 2019. Tällä hetkellä toisena veneen kiinnityspisteenä on poiju. Taustalla kosken länsihaaran pato ja Kuninkaankartanonsaaren rantaa. Kuva. E. Vakkari 30.5.2020.

Kohde 5: rautalenkki ja vaijeri

Sijainti: N60° 12,955' E24° 58,865' (WGS84)
Koordinaattiselite: rautalenkki

Kosken länsihaaran suulla, padon alapuolella, länsirannan kalliossa on rautainen kiinnityslenkki, jossa on vaijeri kiinni (kuva 11). Sekä lenkki että vaijeri ovat uudehkoja ja liittyvät mahdollisesti voimalaitoksen toimintaan. Kohde saattaa myös liittyä tukinuittoon, mutta tämä on epätodennäköisempää. Kyseessä on muu kulttuuriperintökohde.

Kuva 11. Kohde 5: kiinnityslenkki ja vaijeri kalliossa kosken länsihaaran suulla. Uudehkot lenkki ja vaijeri liittyvät mahdollisesti voimalaitokseen. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kohde 6: betonitaso

Sijainti: N60° 12,960' E24° 58,895' (WGS84)
Koordinaattiselite: betonitason ulkonurkka

Kosken länsihaaran suulla, Kuninkaankartanonsaaren rannassa, rantamuurin kulmauksessa sijaitsee betonitaso (kuva 12), joka muistuttaa itähaarassa olevaa betonirakennetta. Itähaaran rakenne on todennäköisesti ollut tukinuitossa käytetyn työtason perusta (Vakkari & Wallin 2017: 14-15). Mahdollisesti myös länsihaaran betonitasoa on hyödynnetty tukinuitossa, esimerkiksi länsihaaraa vahingossa laskeneiden tukkien käsittelyssä. Kosken länsihaaraa pitkin on mitä ilmeisimmin tullut jonkin verran tukkeja, koska viistokaikuluotauksessa näkyy tukkikeskittymä länsihaaran edustalla (ks. kohde 13, s. 29) Betonirakenne saattaa myös liittyä vesilaitoksen toimintaan, mihin viittaisivat betonitason päällä oleva putkensuu ja tason viereen jokeen ulottuva toinen putki (kuva 13). Betonitaso näkyy vuonna 1937 otetussa valokuvassa (kuva 14) ja vuoden 1943 ilmakuvasa, sekä mahdollisesti heikkoresoluutioisessa vuoden 1932 ilmakuvasa (Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut: karttapalvelu, ilmakuvat 1.6.2020). Betonirakenne on muu kulttuuriperintökohde.

Kuva 12. Kohde 6: betonitaso kosken länsihaaran suulla, Kuninkaankartanonsaaren rantamuurin kulmauksessa. Rakenne saattaa liittyä joko tukiuittoon tai vesilaitoksen toimintaan. Valokuva-aineisto ajoittaa rakenteen 1930-luvulle tai varhaisemmaksi. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 13. Kohde 6: betonitaso kuvattuna ylhäältä päin, Kuninkaankartanonsaaren rantamuurin kulmauksesta. Mikäli kuvassa näkyvät putket liittyvät betonitasoon, on kyseessä todennäköisesti vesilaitoksen toimintaan liittyvä rakenne. Kuva: E. Vakkari 30.5.2020.

Kuva 14. Kohde 6: betonitaso näkyy vuoden 1937 valokuvassa. Kuva: tuntematon 1937, Helsingin kaupunginmuseo, inventaarionumero N253430, lisenssi CC 4.0.

4.2 Viistokaikuluotaus

Viistokaikuluotauksessa havaittiin kahdeksan anomaliaa (kohteet 7-14), joista yksi (kohde 7) on vedenalainen muinaisjäänös, yksi (kohde 14) mahdollinen muinaisjäänös, kaksi (kohteet 8 ja 9) muita kulttuuriperintökohteita ja neljä (kohteet 10-13) muita kohteita. Kohteet 7 ja 14 ovat osittain hautautuneita puuhylkyjä. Kohteen 7 voidaan viistokaikuluotauksuvissa näkyvien rakenteiden ja yleisvaikutelman perusteella olettaa uponneen yli sata vuotta sitten, jolloin se on muinaismuistolain (295/1963) suojaama kiinteä, vedenalainen muinaisjäänös. Kohteen 14 hautautuneisuus, sekä modernien rakenteiden ja osien puuttuminen puoltaa myös muinaisjäänösstatusta, mutta hylyn suhteellisen hyvä kunto asettaa sen kyseenalaiseksi. Kohde 14 sijaitsee virtausolosuhteiltaan kuluttavassa paikassa, mutta puuaines ei näytä viistokaikuluotauksuvassa kovin kuluneelta. Sijaintipaikka on kuitenkin alueen varhaisemman käyttöhistorian kannalta erittäin kiinnostava. Kohdetta 14 tulisi pitää mahdollisena muinaisjäänöksenä. Kohteiden 7 ja 14 tulkinnan varmistaminen edellyttäisi visuaalista tarkastusta, mikä on svannon näkyvyysolosuhteessa työlästä. Jos rakennushanke uhkaa kohteita, tarkastukset ja mahdollisesti myös kohteiden dokumentointi ovat aiheellisia Museoviraston niin edellyttäessä.

Kohde 8 on joko perämoottoriveneen tai tukinuitossa käytetyn keluveneen hylky. Jos kyseessä on keluvene, viistokaikuluotauksuvassa näkyisi veneen perässä kuluuvaijerin ohjausteline, eikä perämoottori. Vaikka kohde 8 olisi keluvene, on sen uppoamisajankohta varhaisimmillaankin alle sata vuotta sitten, eikä kohde

siten ole vedenalainen muinaisjäännös. Kohde 9 on myös pienehkön puuveeneen hylky, joka makaa pohjassa lähes ylösalaisin kääntyneenä. Puu vaikuttaa suhteellisen hyväkuntoiselta, eikä hylky näytä juurikaan painuneen sedimentin sisään, mikä viittaa melko resenttiin uppoamiseen. Kohde 10 on yksittäinen, suurikokoinen tukki. Kohteet 11 ja 13 ovat uittotukkikeskittymiä. Kohde 12 on tarkemmin määrittelemätön kulmikas anomalia, mahdollisesti kaksi betonilaattaa osittain toistensa päällä. Materiaali on kovaa ja sileää.

Kohde 7: osittain hautunut hylky

Sijainti: N60° 12,890' E24° 59,003' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 2,9 m

Suvannon keskeltä havaittiin viistokaikuluotauksessa luoteis-kaakkosuuntainen, V-muotoinen, kaakkoispäästään osittain hautautunut kohde, jonka sedimentin yläpuolinen osa on 5 m pitkä ja 2,6 m leveä. Kohteen koko ja muoto sopivat pienehkön puualuksen keulaan. Kohteesta nousee ylöspäin ohuita osia, jotka todennäköisesti ovat limisaumaisen aluksen tai veneen kaaria (kuva 15). Kohde näkyy viistokaiussa hyvin vain tietyistä suunnista luodattaessa, mikä viittaa paitsi osittaiseen hautautumiseen, myös siihen, että puuaines voi olla pehmeää, pitkälle vettynyttä ja kulunutta. Kohteen yleisvaikutelman perusteella hylkyntymisprosessi on edennyt pitkälle. Uppoamisesta on erittäin todennäköisesti yli sata vuotta, jolloin kyseessä on muinaismuistolain (295/1963) suojaama vedenalainen muinaisjäännös. Kohteen tulkinnan varmistaminen edellyttäisi visuaalista tarkastusta ja mahdollisesti näytteenottoa, mikä on suvannon näkyvyysolosuhteissa haastavaa ja työlästä, muttei mahdotonta.

Kohteen säilyminen vesirakennushankkeissa tulee taata tai, mikäli se ei ole mahdollista, kohde tulee dokumentoida kulttuuriperintöviranomaisten edellyttämässä laajuudessa ja tarkkuudessa. Kohteelle on varattava riittävä suojaetäisyys, jos lähistöllä kajotaan pohjaan tai ankkuroidaan työaluksia tai -lauttoja. Viistokaikuluotauksen perusteella suojaetäisyyden tulisi painottua kohteen itä- ja eteläpuolelle suuntaan 90-225°, mutta myös pohjois- ja länsipuolelle suuntaan 225-90° tulee varata suojavyöhyke. Tarkan suojaetäisyyden arviointi on vaikeaa, koska sedimenttiin hautautuneen osan yhtenäisyyttä ja laajuutta ei tiedetä. Jos kyseessä on pienehkö talonpoikaisalus, pitäisi sen mahtua 40 m halkaisijaltaan olevan alueen sisään, vaikka hylky ei olisikaan aivan yhtenäinen. Museovirasto määrittää tarvittavat jatkotutkimukset ja suojaetäisyyden riippuen hankkeiden kohteelle muodostamasta riskistä.

Mikäli kosken itähaaran virtaussuuntaa suvannossa muutetaan, tulee se vaikuttamaan kohteen säilyvyysolosuhteeseen. Etenkin, jos kasvava virtaus suunnataan kulkemaan nykyistä lähempänä Kuninkaankartanonsaaren rantaa, on se vahingollista kohteen hauraiden osien kannalta. Virtausmuutokset voivat myös paljastaa nyt hautautuneita osia ja altistaa ne tuhoutumiselle. Toisaalta, muuttuva virtaus voi kasata kohteelle lisää hienojakoista ainesta, mikä aluksi kiihtyvän tuhoutumisen jälkeen suojaisi kohdetta, mutta vaikeuttaisi sen tutkimusmahdollisuuksia.

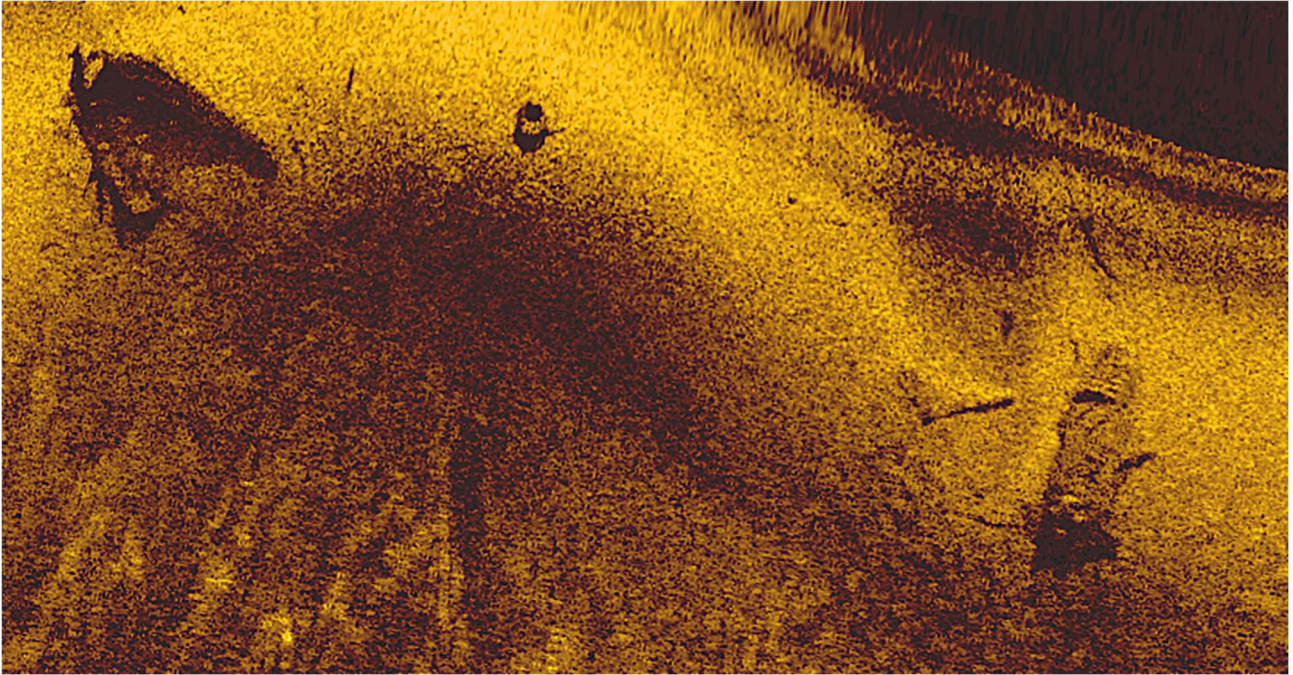

Kuva 15. Kohde 7: osittain pohjasedimenttiin hautautunut hylky. Viistokaikuluotauskuvassa näkyvät todennäköisesti limisaumaisen aluksen ohuiden kaarien varjot. Kohde on kiinteä muinaisjäänös. Tulkinnan ja ajoituksen varmistaminen edellyttäisi visuaalista tarkastusta, sekä mahdollisesti kajoavaa näytteenottoa.

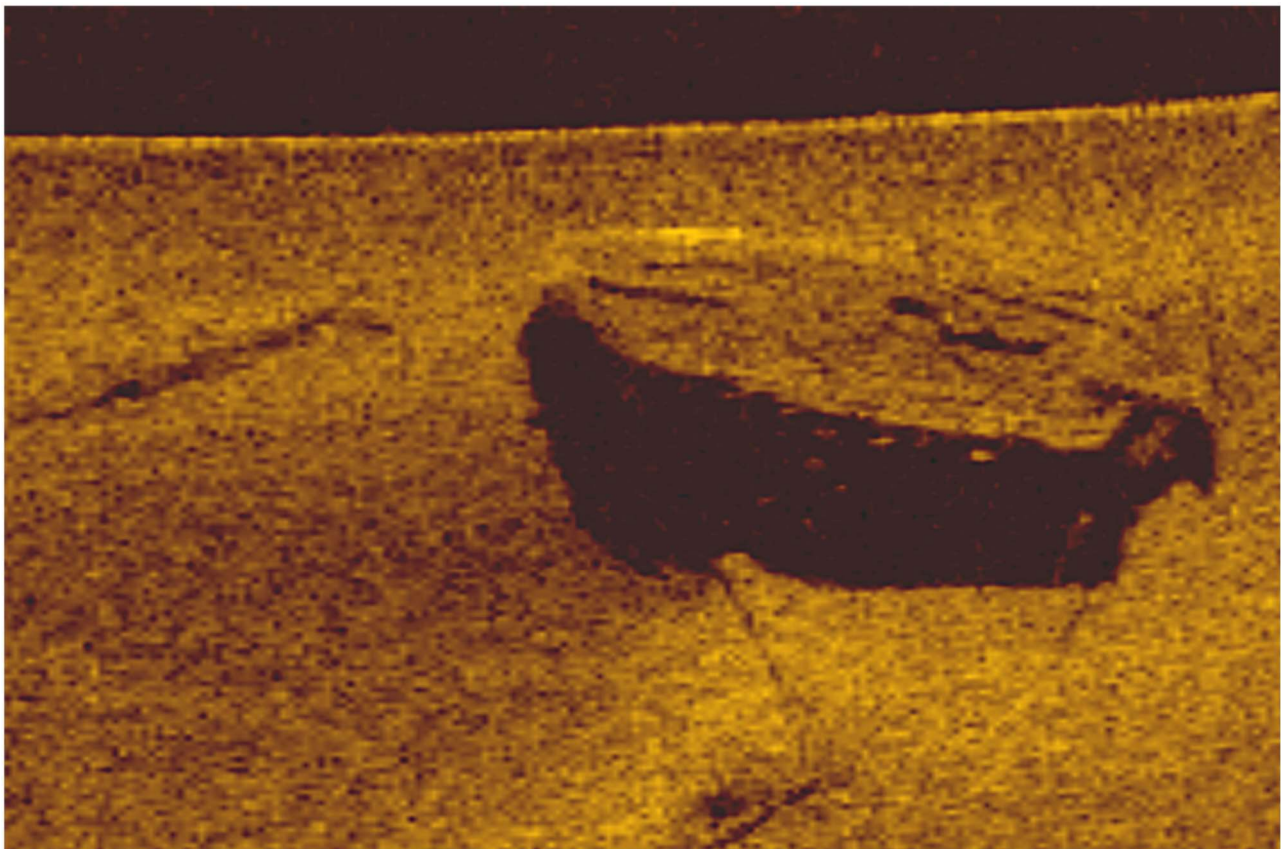
Kohde 8: veneen hylky

Sijainti: N60° 12,886' E24° 59,030' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 4,1 m

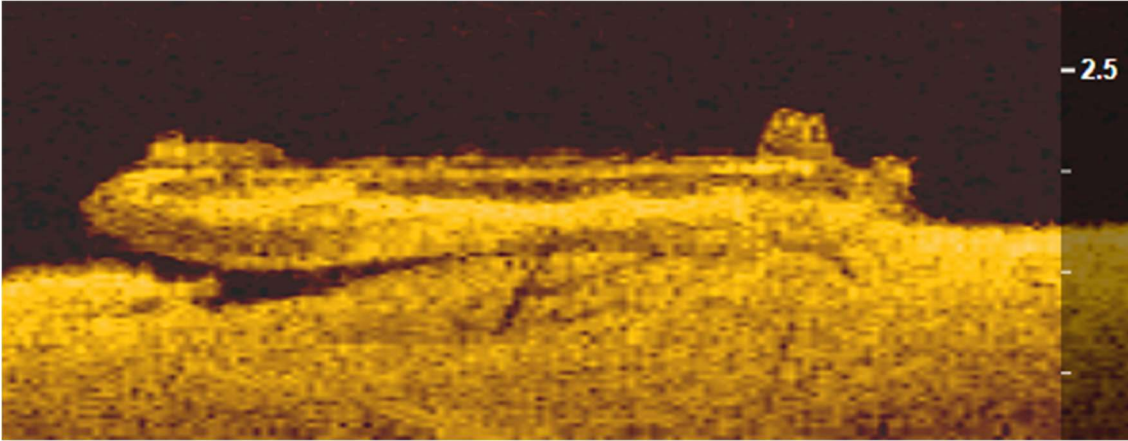
Suvannon keskellä, 25 m päässä kohteesta 7, havaittiin 5 m pitkä ja 1,5 m leveä veneen hylky (kuva 16). Kohde 8 ei ole juurikaan hautautunut pohjasedimenttiin. Kyseessä on joko perämoottorivene tai tukinuitossa käytetty keluvene. Viistokaikuluotauskuvassa veneen perässä näkyy uloke, joka voi olla perämoottori tai kuluuvaijerin ohjausteline (ks. kuvat 17-18). Mikäli kyseessä on kuluvene, olisi hylky kiinnostava alueen uittohistorian kannalta, mutta suojeltu muinaisjäänös sekään ei olisi. Mahdollinen kuluuvaijerin ohjausteline on niin raskastekoinen, että kyseessä olisi verrattain myöhäinen kuluvene, jonka uppoamisesta voidaan olettaa olevan alle sata vuotta.

Kuva 16. Kohteet 7 (vas) ja 8 (oik): osittain hautautunut hylky ja veneen hylky. Kohteet ovat 25 m päässä toisistaan, eivätkä liity toisiinsa. Kohteen 8 kohdalla kyseeseen tulee joko perämoottorivene tai tukinuitossa käytetty keltuvene. Kummassakin tapauksessa kohde on muu kulttuuriperintökohde, ei muinaisjäänös.

Kuva 17. Kohde 8: veneen hylky. Perässä näkyy perämoottori tai keltuuvaijerin ohjausteline.

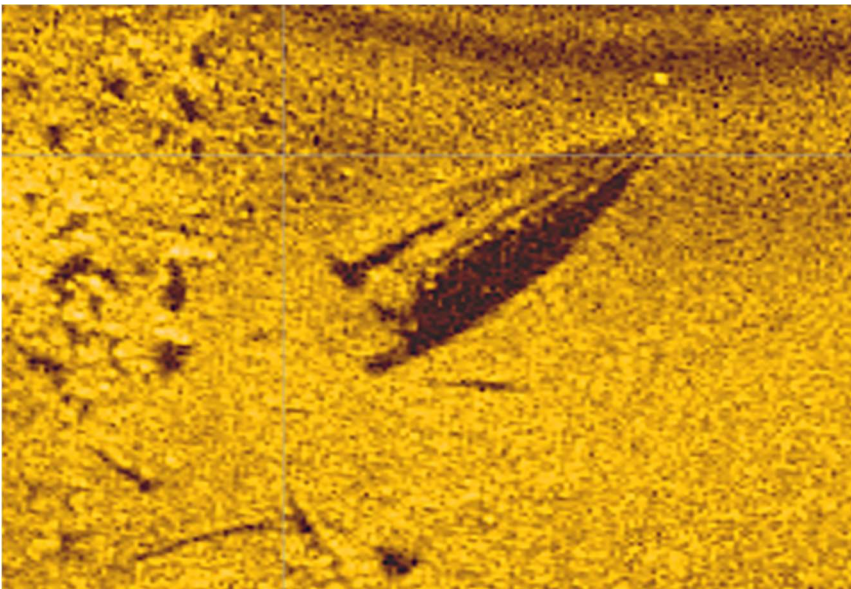

Kuva 18. Kohde 8: veneen hylky. Perässä joko perämoottori tai kuluuvaijerin ohjausteline.

Kohde 9: veneen hylky, pohjaosa

Sijainti: N60° 12,910' E24° 59,003' (WGS84)
 Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
 Syvyys: 3 m

Kuninkaankartanonsaaren etelärannan edustalla havaittiin pienen veneen hylky. Kyseessä on 4,1 m pitkä ja 1 m leveä puuvene pohjaosa (kuva 19). Hylky on kääntynyt lähes ylösalaisin. Kohde ei ole juurikaan hautautunut, vaikka se sijaitsee pehmeällä pohjalla. Hylyn ympärillä on vähän irrallista puutavaraa, joka saattaa olla peräisin uitosta. Todennäköisesti kyseessä on 1900-luvun puoliväliin tai jälkipuoliskolle ajoittuva pienvene, jollaisena kyseessä on muu kulttuuriperintökohde.

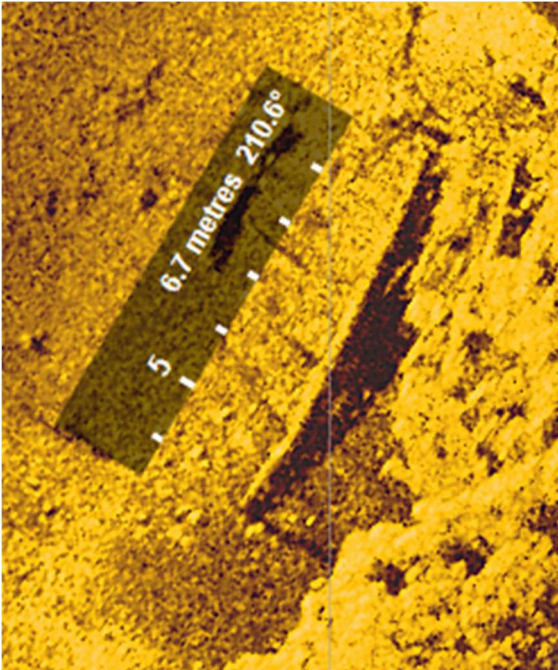

Kuva 19. Kohde 9: veneen hylky. Pienen puuvene hylky on kääntynyt lähes ylösalaisin ja näkyvissä on pohjalaudoitusta. Todennäköisin tulkinta on, että kohde on 1900-luvun puolivälin tai jälkipuoliskon pienvene ja sellaisena muu kulttuuriperintökohde.

Kohde 10: pitkä yksittäinen tukki

Sijainti: N60° 12,904' E24° 59,111' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 4,6 m

Suvannon itäosassa paikannettiin kallion päältä 6,7 m pitkä yksittäinen tukki (kuva 20). Tukki on huomattavasti pidempi kuin uittotukit. Itähaaran suulla on sijainnut 1700-luvulla saha ja Pornaistenniemessä jo kaupunkiaikana laivaveistämö (ks. luku 2.3). Kohde 10 saattaakin edustaa uittotukkeja vanhempaa raaka-ainehävikkiä suvannon teollisuushistoriassa. Yksittäisenä tukkina kohde ei ole suojeltu.

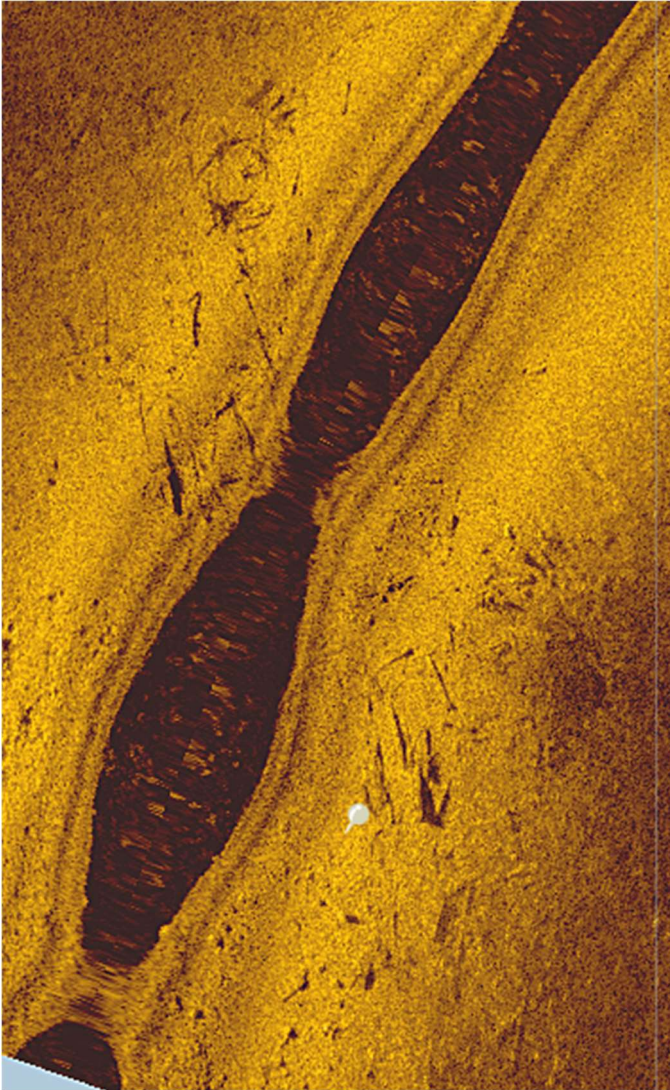

Kuva 20. Kohde 10: pitkä yksittäinen tukki. Tukki on huomattavasti pidempi kuin uittotukit ja sijaitsee suvannon itäosassa, joten se on voinut olla sahan tai laivaveistämön raaka-ainetta.

Kohde 11: tukkikeskittymä

Sijainti: N60° 12,855' E24° 59,014' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 2,9 m

Suvannon eteläosan keskellä on laaja tukkikeskittymä (kuva 21). Tukkien pituudet vaihtelevat pääsääntöisesti välillä 1,6 – 2,5 m. Tukit ovat peräisin uittotoiminnasta, joka vilkastui itähaarassa 1800-luvun lopulla ja loppui viimeistään vuonna 1962 (ks. Vakkari & Wallin 2017: 10-11). Kyseessä on muu kohde, joka ei ole suojeltu.

Kuva 21. Kohde 11: tukkikeskittymä сувannon eteläosassa kertoo vilkkaasta uittotoiminnasta, joka päättyi kosken itähaarassa vuoteen 1962 mennessä.

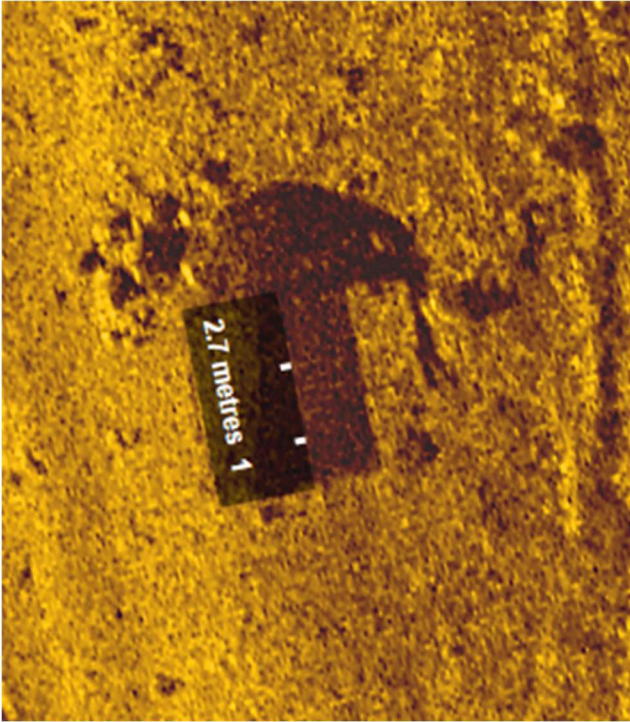
Kohde 12: suorakaiteenmuotoinen anomalia

Sijainti: N60° 12,854' E24° 59,044' (WGS84)

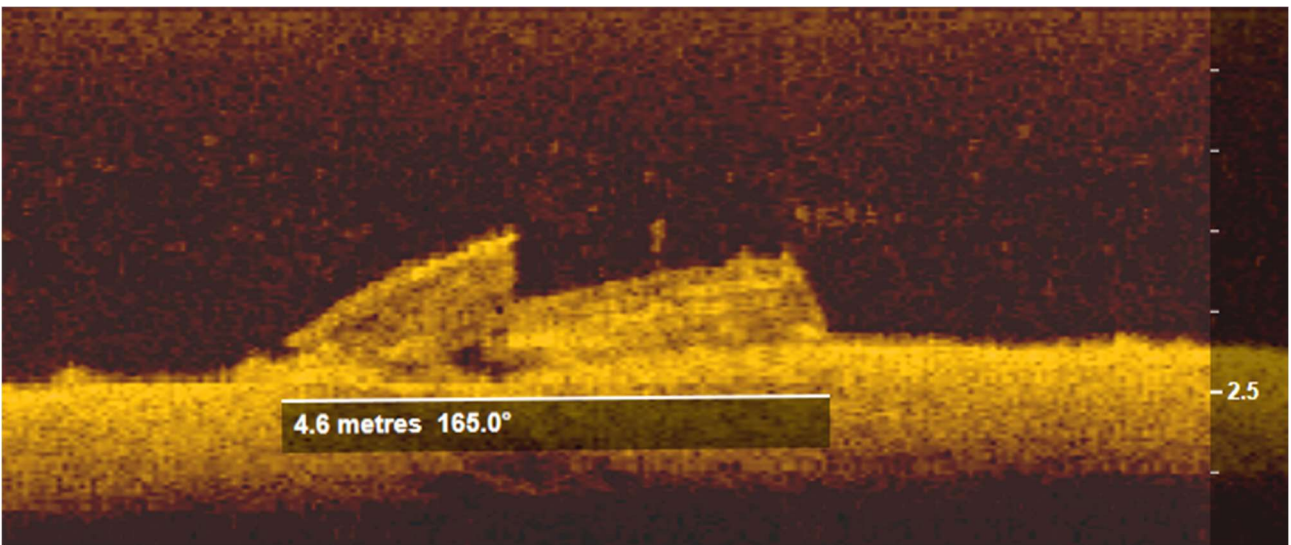
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti

Syvyys: 2,3 m

Pornaistenniemen edustalla paikannettiin 2,7 m x 4,6 m kovaa materiaalia oleva anomalia (kuvat 22-23). Materiaali on kovaa ja sileää. Anomalia saattaa muodostua kahdesta betonipaadesta, jotka ovat osittain toistensa päällä. Kyseessä on muu kohde.

Kuva 22. Kohde 12: kulmikas tarkemmin määrittelemätön anomalia, mahdollisesti betonipaasia osittain päällekkäin.

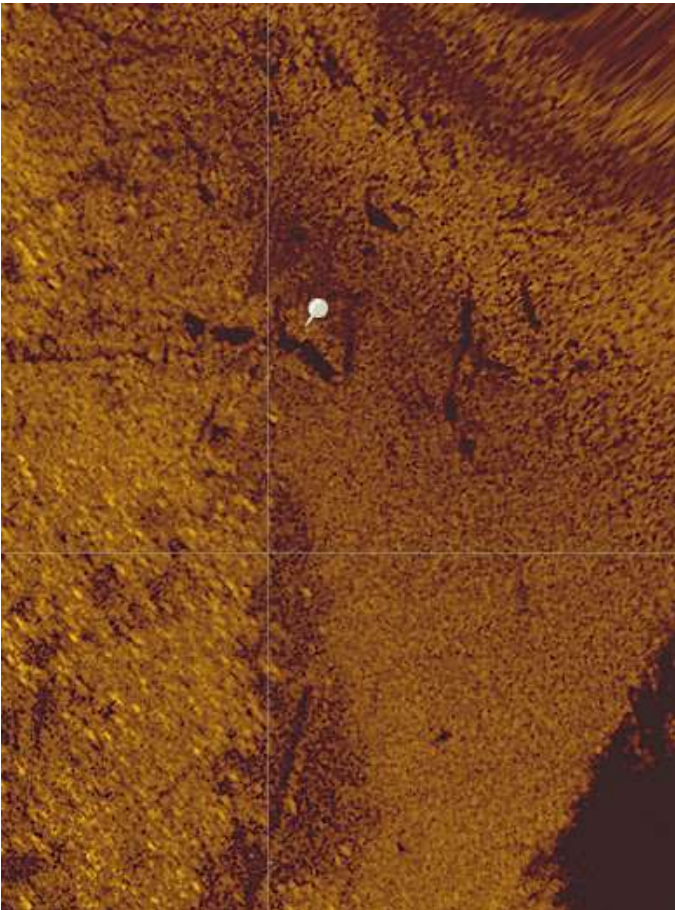

Kuva 23. Kohde 12: kulmikas tarkemmin määrittelemätön anomalia, mahdollisesti betonipaasia osittain päällekkäin.

Kohde 13: tukkikeskittymä

Sijainti: N60° 12,902' E24° 58,911' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 5,9 m

Myös suvannon länsireunasta, kosken länsihaaran alta, paikannettiin runsaasti uittotukkeja (kuva 24), mikä kertoo tukkeja karanneen ja laskeneen myös länsihaaraa myöten alas. Havainto tukee kohteen 6 tulkintaa tukinuittoon liittyvästä rakenteesta (ks. luku 4.1, s. 19). Kyseessä on muu, suojelematon kohde.

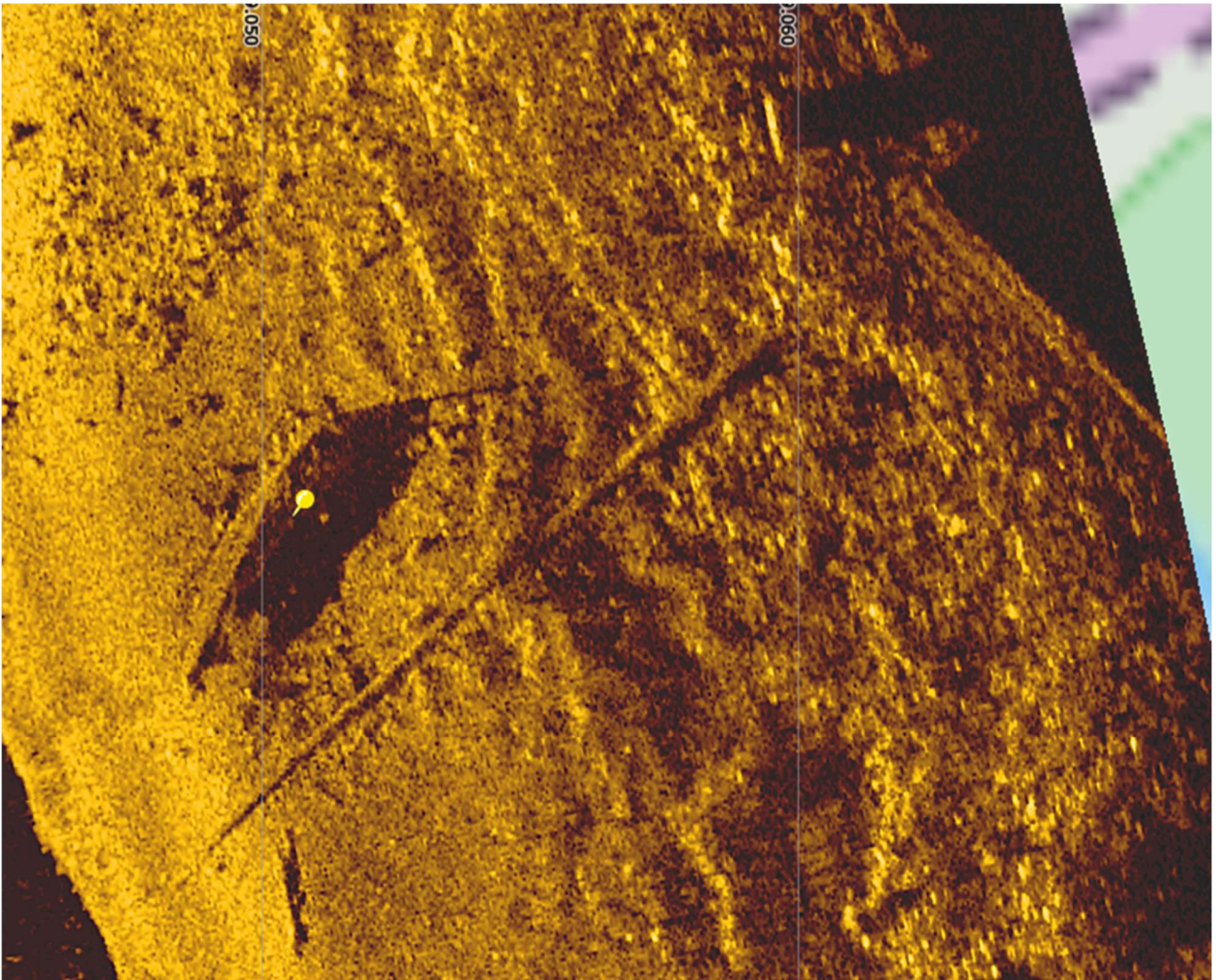
Kuva 24. Kohde 13: tukkikeskittymä. Uitossa tukkeja on karannut myös kosken länsihaaraa pitkin alas.

Kohde 14: osittain hautautunut puuvene hylky

Sijainti: N60° 12,845' E24° 59,051' (WGS84)
Koordinaattiselite: keskikoordinaatti
Syvyys: 2 m

Neljäs hylky löytyi suvannon eteläosasta, veneenlaskuiskun ulkopuolelta. Kyseessä on osittain pohjasedimenttiin hautautunut 5,4 m pitkä puuvene hylky (kuva 25). Selkeitä ajoittavia tekijöitä ei ole havaittavissa. Hautautuneisuuden ja modernien osien puuttumisen perusteella kohde voi olla uponnut yli sata vuotta sitten, jolloin se olisi suojeltu muinaisjäänös. Paikka on myös historiallisten lähteiden valossa kiinnostava (ks. luku 2.3). Puuaines vaikuttaa kuitenkin melko hyväkuntoiselta, vaikka paikka on varsin kuluttava virtausolosuhteiltaan. Lisäksi paikalla on ollut vilkasta virkistysveneilyä 1900-luvulla. Tulkinta ja ajoitus jäävät toistaiseksi avoimiksi ilman visuaalista tarkastusta. Tarkempien tietojen puuttuessa kohdetta tulisi pitää mahdollisena muinaisjäänöksenä.

Kohteen säilymisestä vesirakennushankkeissa tulee huolehtia. Jos vesirakennushankkeet tai niihin liittyvä työskentely uhkaavat kohteen säilymistä, Museovirasto määrittää millä tarkkuudella kohde tulee tarkastaa ja dokumentoida, sekä ajoittaa tarvittaessa kajoavin näytteenottomenetelmin.

Kuva 25. Kohde 14: osittain hautautunut puuvene hylky Pornaistenniemen veneenlaskuiskun edustalla.

Lähteet

Aalto, S. 2012: *Sotakaupunki. Helsingin Vanhankaupungin historia 1550-1640*. Otava, Helsinki.

Haapanen, E. 2015: *Vantaanjoki: taimenjoki ja Helsingin syntysija* [www-lähde]
<https://www.hel.fi/static/ymk/esitteet/vantaanjoki.pdf> Tiedot luettu 10.10.2017.

Heikkinen, M. 1989: *Vaasa-ajan kaupungit 1. Helsinki*. Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.

Heikkinen, M. 1994: Arkeologiset tutkimukset, s.113-156. Teoksessa: Kallio, P., Savolainen, I. & Vainio, S. (toim.) 1994: *Narinkka 1994. Helsinki 1550-1640*. Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.

Heikkinen, M. & Hämäläinen, H. 2019: *Helsinki, Vanhakaupunki, Kuninkaankartanonsaari ja Koskipuisto. Historiallisen ajan kaupunkialueella (1550-1640/1660-l.) ja asuinpaikalla tehtyjen kunnallisteknisten töiden arkeologiset valvonta- ja tarkastuskertomukset vuosilta 2015, 2016 ja 2018*. Tutkimusraportti, Helsingin kaupunginmuseo.

Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut: karttapalvelu, maaperäkartta ja ilmakuvat: [www-lähde]
<https://kartta.hel.fi> Tiedot luettu 29.5. ja 1.6.2020.

Helsingin kaupunginmuseo, valokuvakokoelma: saatavilla palvelussa <https://www.finna.fi/> Palvelua käytetty 15.-17.6.2020.

Hornborg, E., Jutikkala, E., Rosén, E. & Waris, H. (toim.): *Helsingin kaupungin historia, I osa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ilmatieteenlaitos, rannikkohavainnot [www-lähde] <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/havaintojen-lataus#!/>
Tiedot luettu 30.5.2020 ja 13.6.2020.

Kallio, P., Savolainen, I. & Vainio, S. (toim.) 1994: *Narinkka 1994. Helsinki 1550-1640*. Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.

Kerkkonen, G. 1965: Keskiaika ja aika 1550-luvulle asti. Teoksessa: *Helsingin pitäjän historia*. Helsingin maalaiskunta. s.1-160.

Muinaismuistolaki (295/1963)

Museovirasto, hankerekisteri 2020: [www-lähde]
https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/r_default.aspx Tiedot luettu 29.5.2020.

Museovirasto, muinaisjäännösrekisteri 2020: [www-lähde]
https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx Tiedot luettu 29.5.2020.

Museovirasto, RKY 2009: [www-lähde] Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Helsinki: *Vantaanjokisuun vesi- ja viemärlaitokset*
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4658 Julkaistu 22.12.2009, tiedot luettu 29.5.2020.

Salminen, T. 2011: Fishing with Monks – Padis Abbey and the River Vantaanjoki from 1351 to 1429. Teoksessa: Poutanen, M. (toim.): *Colonists on the Shores of the Gulf of Finland. Medieval Settlement in the Coastal Regions of Estonia and Finland*. Vantaa City Museum publications 22, s.37-66.

Uudenmaan liitto 2016: *Missä maat on mainioimmat. Uudenmaan kulttuuriympäristöt*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 176 – 2016. Uudenmaan liitto, Helsinki.

Vakkari, E. & Wallin, I. 2017: *Helsingin Vanhankaupunginkosken itähaaran arkeologinen vedenalaisinventointi*. Inventointiraportti, SubZone Oy. Museoviraston arkisto, Helsinki.

Vesi.fi -palvelu, paikallisvesitilanne: [www-lähde] https://www.vesi.fi/paikallisvesitilanne-sqr_6680_3390/?locx=388349.270142257&locy=6677986.00622112&locname=Vantaanjoki%20Vanhakaupunki Tiedot luettu 30.5. ja 13.6.2020.

WSP 2016: *Vanhankaupunginkosken padon purkamisen vaihtoehtotarkastelun ohjelmointi ja kustannusarvio*. Selvitys. Helsingin kaupunki.

Liite 1. Kohdeluettelo

Kohde	Tyyppi	N lat	E lon	Kuvaus	Tulkinta	Muinaisjäännösstatus
1	rantakohde	60° 12,933'	24° 59,117'	Rautainen, halk. 18 cm kiinnityslenkki ja pultti	Tukinuitossa käytettyjen ohjauspuomien ja vaijerien kiinnityksiä. Ennen vuotta 1962.	Muu kulttuuriperintökohde
2	rantakohde	60° 12,835'	24° 59,070'	Sedimenttiin hautautunut pystypuu: näkyvissä kork. 10 cm, lev. 8 cm	Rakenneseosa. Ilman esiin kaivamista ei varmuutta, onko irrallinen vai kuuluuko vedenalaiseen rakenteeseen.	Mahdollinen muinaisjäännös
3	rantakohde	60° 12,827'	24° 58,998'	Rautainen, halk. 18 cm kiinnityslenkki ja kaksi pulttia 120 cm välein toisistaan	Mahdollisia tukinuiton ohjauspuomien kiinnityksiä (ennen 1962). On voitu uusiokäyttää pienvienelaitureissa ja rantakiinnityksissä 1960-1980-luvuilla.	Muu kulttuuriperintökohde
4	rantakohde	60° 12,832'	24° 58,975'	Resentti kiinnityslenkki	Moderni veneen kiinnityslenkki. Paikalla sijainnut laituri vuonna 2019, nyt poiju toisena kiinnityspisteenä.	Muu kohde
5	rantakohde	60° 12,955'	24° 58,865'	Rautalenkki ja vaijeri	Kiinnitys liittyy voimalaitoksen toimintaan, epätodennäköisemmin tukinuittoon.	Muu kulttuuriperintökohde
6	rantakohde	60° 12,960'	24° 58,895'	Betonitaso	Mahdollisesti tukinuitossa käytetyn työtason perusta tai vesilaitoksen toimintaan liittyvä rakenne	Muu kulttuuriperintökohde
7	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,890'	24° 59,003'	Osittain hautautunut hylky, josta 5 m näkyvissä	Mahdollisesti limisaumaisen aluksen hylky	Muinaisjäännös
8	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,886'	24° 59,030'	5 m pitkän veneen hylky	Perämoottorivene tai tukinuitossa käytetty keluvene.	Muu kulttuuriperintökohde
9	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,910'	24° 59,003'	4,1 m pitkän puuvene pohjaosa ylösalaisin	Puuvene hylky, pohjaosa	Muu kulttuuriperintökohde
10	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,904'	24° 59,111'	6,7 m pitkä tukki kallion päällä	Mahdollisesti sahan tai laivaveistämön raaka-ainetta	Muu kohde
11	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,855'	24° 59,014'	Tukkikeskittymä	Uponneita uittotukkeja. Ennen vuotta 1962.	Muu kohde
12	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,854'	24° 59,044'	Kulmikas, kovaa materiaalia oleva 2,7 m x 4,6 m kokoinen anomalia	Mahdollisesti betonilaattoja osittain päällekkäin	Muu kohde
13	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,902'	24° 58,911'	Tukkikeskittymä	Uponneita uittotukkeja. Ennen vuotta 1962.	Muu kohde
14	viistokaikuluotaus anomalia	60° 12,845'	24° 59,051'	5,4 m pitkä, osittainen hautautunut veneen hylky	Puuvene hylky	Mahdollinen muinaisjäännös